

ра, авторитарний стиль управління групою, переважно кримінальна спрямованість групи, формування субкультури групи (жаргон, спеціальні клятви, особливий ритуал поведінки і т. д.). Надалі при систематичній злочинній діяльності групи відбувається розподіл ролей і функцій при скоєнні злочинів [4, С. 301].

Запобігти злочинам неповнолітніх можливо завдяки:

- уникнення обставин, що негативно впливають на підлітків;
- “знищення” чинників, які вже викликали вчинення злочинів;
- попередження злочинів зі сторони неповнолітніх.

У цій боротьбі важливе значення має рання “профілактика” злочинів, що має на меті усунення негативних психологічних змін у проблемних підлітків, які можуть викликати в них бажання скоїти злочин. До ранньої “профілактики” зараховують:

- зміни, покращення умов життя у тих випадках, коли це може стати загрозою для неповнолітніх;
- знешкодження антисоціального впливу на підлітків;
- корекція особи неповнолітніх.

Таким чином, причини скоєння злочинів неповнолітніми проявляються через:

- деструктивні соціальні умови;
- індивідуальні особливості особистості підлітка.
- негативний вплив та приклад однолітків і дорослих, які виступають в якості авторитету для підлітка;

Однією з причин злочинів є входження підлітка в кримінальну субкультуру, в якій йому сугестують “духовні”, матеріальні цінності групи. Основою таких груп є норми, традиції, ритуали, які об’єднують молодих людей зі злочинним минулим. Таким чином вони почувають себе “вищими” і такими, хто має владу, а також приналежними до чогось “великого”. Запобігання протиправної поведінки є різновидом профілактики, що має наступні рівні:

- загальна профілактика (спрямована на виявлення, усунення чинників, що обумовлюють вчинення злочину або протиправної поведінки);
- індивідуальна профілактика;
- вивчення чинників, що обумовлюють кримінальну поведінку;
- перевірка середовища і знаходження осіб, які втягують підлітків на деструктивний шлях.
- приділення необхідної уваги дітям, проведення психологічної роботи з внутрішнім станом підлітка, його емоціями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бочкарьова Г.Г. Залежність злочинної поведінки неповнолітніх правопорушників від їх податливості груповому впливу [Текст] / Г.Г.Бочкарьова // Питання судової психології. – М., 1971.- С. 58-59.

2. Голіна В. Проблеми боротьби зі злочинністю неповнолітніх з психічними аномаліями [Текст] /В. Голіна, В.Ємельянов, П.Петрик // Право України. – 2005 – №10. - С.74-76.

3. Заросинський О. Запобігання злочинності неповнолітніх в Україні: деякі аспекти [Текст] / О.Заросинський, І.Васильківська // Право України. – №1 – 2004. – С.96.

УДК 343.97

ХОЦЕВИЧ М.

Наук. керівник: Арешонков В.В., к.ю.н.,

м. Київ

ТИПОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ ЗЛОЧИНЦІВ У ДІЯЛЬНОСТІ З ВИЯВЛЕННЯ, ЗАПОБІГАННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Основна мета створення різних типологічних варіантів особистості злочинців полягає в наданні допомоги правоохоронним органам у вивченні осіб даної категорії, причин скоєних ними злочинів, розробці найбільш ефективних психологічних прийомів і методів викриття їх злочинної діяльності, у визначенні характеру кримінальної відповідальності за вчинені ними злочини, подальшого виховного впливу на їх особистість, за необхідності надання ним психологічної допомоги.

В цілому потрібно розуміти, що в злочинній поведінці є свої психологічні особливості, тобто причини і мотиви такої поведінки. Тому для найбільш швидкого розкриття злочину та подальшого проведення повного й об’єктивного досудового розслідування, а також попередження вчинення злочинів у майбутньому, такі причини потрібно визначити в першу чергу.

При розробці типології осіб, які вчиняють злочини, у різний час ученими використовувались різні підходи, підстави та критерії (наприклад, правові, соціальні, психологічні тощо), а також різні ознаки (наприклад, соціально-демографічні: стать, вік, освіта тощо). На сьогодні таких класифікацій існує досить велика кількість.

Одну з перших науково обґрунтованих класифікацій особистостей на матеріалах вивчення злочинців запропонувала психіатр А. С. Петрова у 1927 році. Основна ідея полягала у тому, що поняття особистості розглядалося як тип реакції, обумовленої психологічною конституцією (будовою) людини. З огляду на це автор розрізняє “примітивні” (нормальна людина, але внаслідок несприятливих умов нерозвинена, людина низького культурного рівня) і “непримітивні” (характеризується високою культурою). У межах кожної з груп були виділені основні типи (конкретно-емоційний, ефективно-абстрактний, інтелектуально-вольовий) і проміжні [2].

У наукових джерелах з юридичної психології найбільш поширеним поділом видів злочинної повед-

інки та відповідно типів злочинців є наступний (за об'єктом посягання та характером злочинних дій):

- корисливий;
- насильницький;
- корисливо-насильницький.

Хоча на перший погляд виходячи з простоти такої класифікації віднесення злочинної поведінки не повинно викликати труднощів на практиці, проте віднесення злочинної поведінки до певного типу є в кожному конкретному випадку суто індивідуальним та не завжди простим. Потрібно вивчати всю ситуацію в цілому, адже не завжди причинами корисливого злочину є користь, а насильницького – агресія. Тому щоб пояснити і правильно зрозуміти причину такої поведінки правоохоронцям обов'язково потрібні знання в галузі юридичної психології.

Окрім зазначеного поділу також поширеним є поділ злочинців за критерієм ступня суспільної небезпеки:

- випадковий – особи, які вперше випадково скоїли злочин в результаті тих чи інших обставин;
- ситуаційний – злочинці, які скоїли злочин за певних несприятливих умов;
- нестійкий тип – особа, яка вперше вчинила злочин, але до цього скоювала різні правопорушення;
- злісний тип – людина, яка вчинила два, або більше навмисних злочини;
- особливо небезпечний тип – особи, які скоювали тяжкі та особливо тяжкі злочини.

О. Г. Ковальов розподілив основні типи особи злочинців залежно від ступеня кримінальної "зараженості" особистості. За цим критерієм автор виділяє:

1) глобальний злочинний тип (тип з повною злочинною "зараженістю"). Цей тип антисоціальний. Він негативно ставиться до праці і людей. Цей тип охоплює різні підтипи: розбещувача і гвалтівника, казнокрада та, нарешті, бандита;

2) парціальний тип, тобто з частковою кримінальною "зараженістю". Особистість цих людей ніби роздвоєна, у ній уживаються риси нормального соціального типу і риси злочинця;

3) передкримінальний тип – ці люди мають такі морально-психологічні властивості, які у певній ситуації, якщо вони опиняються в ній, неминуче вчиняють злочин [3, с. 50–51].

Відомі й інші критерії класифікації злочинних типів. Зокрема, М. І. Єнікеев за ступенем соціальної дезадаптації розрізняє два типи особи злочинця: антисоціальний тип (особи, які неодноразово вчинили злочини на основі стійкої антисоціальної спрямованості, – тип "злісного" злочинця); асоціальний тип (особи, які вперше вчинили злочин на основі загальної асоціальної спрямованості, – несоціалізований, "менш злісний" тип злочинця) [1, с. 53–55].

Виходячи із вказаних поділів можна виділити психологічні риси окремих категорій злочинців:

Розкрадачі. Вони адаптовані, розуміють і дотримуються (в більшій мірі) соціальних норм і вимог, стримані, добре контролюють поведінку.

Корисливо-насильницькі злочинці. Вони не зважають на соціальні норми, властиві, дуже агресивні, ворожі, погано контролюють свої емоції. Відчуженні та в деякій мірі не передбаченні.

Злодії (шахраї). Вони схожі на корисливо-насильницьких злочинців, але мають менший рівень вираженості. Такі злочинці більш соціально адаптовані, мають гнучку поведінку, низький рівень тривоги. У них добре розвинуті навички спілкування, вони товариські.

Гвалтівники. Головне в їх поведінці це потреба до домінування. Імпульсивні, низький рівень чутливості в відносинах, соціальна відчуженість. Навмисна демонстрація чоловічої моделі поведінки.

Вбивці. Люди з високим рівнем тривожності, імпульсивні, для них в першу чергу важливо їх власні переживання, в своїй поведінці керуються тільки своїми інтересами. Найменший рівень співпереживання, у них майже відсутні уявлення про цінність життя.

Окремо необхідно виділити категорію жінок-злочинців. Найпоширеніша риса – є демонстративність. Саме вона є тим фактором який впливає на агресивні прояви, завдяки якій жінка самостверджується.

Отже, зазначені типології злочинної поведінки мають свої суттєві відмінності, які дозволяють відносити особу за її поведінкою в конкретних ситуаціях до конкретного типу. Окрім цього в кожному конкретному випадку у злочинця певної категорії, наявний різний ступінь вираженості тієї чи іншої його особливості. Також можна говорити про різноманітні поєднання, тобто змішаний тип особистості злочинця.

З цієї точки зору, потрібно розуміти, що хоча кожна людина індивідуальна, разом з тим існуючі в кожному конкретному випадку особливості її злочинної поведінки все ж таки дозволяють віднести її до певного типу. Саме тому знання таких типологій допомагає викривати злочинців й їх злочину діяльність, призначати їм відповідне покарання та попереджати вчинення ними злочинів, а удосконалення існуючих та розробка нових типологій повинна в цілому позитивно відобразитись на зменшенні кількості злочинів, що ними вчиняються.